

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
„ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА”

ПІСКУРСЬКА Ганна Вікторівна

УДК 378: 371.134: 81'243

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПЛЮРИЛІНГВАЛЬНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВИЩОМУ
ТЕХНІЧНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Старобільськ – 2016

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано в ДВНЗ „Донецький національний технічний університет” (м. Покровськ), Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент
Кабанець Марина Миколаївна,
ДВНЗ „Донецький національний технічний університет” (м. Покровськ),
завідувач кафедри мовної підготовки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент,
Вовк Олена Іванівна,
Черкаський національний університет імені
Богдана Хмельницького, професор
кафедри англійської філології;

кандидат педагогічних наук, доцент,
Чередніченко Галина Анатоліївна,
Національний університет харчових
технологій (м. Київ), завідувач кафедри
ділової іноземної мови та міжнародної
комунікації.

Захист відбудеться 20 грудня 2016 року о 13 годині на виїзному засіданні спеціалізованої вченої ради Д 29.053.01 ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” за адресою: Луганська обл., м. Рубіжне, вул. Будівельників, 30-в, конференц-зала.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” за адресою: 92703, Луганська обл., м. Старобільськ, пл. Гоголя, 1.

Автореферат розіслано 18 листопада 2016

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Н. І. Черв’якова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сучасний етап розвитку економічної сфери України характеризується поглибленням процесів інтернаціоналізації, інтеграції та глобалізації, розширенням зовнішньоекономічної діяльності, спрямованої на розвиток соціально зорієнтованої економіки, інтегрованої у світове господарство на засадах конкурентоспроможності. Нові соціально-економічні умови зумовлюють необхідність розв'язання низки стратегічних проблем, серед яких важливе місце посідають питання професійної підготовки фахівців економіко-управлінського напрямку, зокрема менеджерів зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), які повинні сьогодні володіти ґрунтовними фаховими знаннями та вміннями, глибоко усвідомлювати свої професійні обов'язки й соціальну відповідальність, мати сформоване інноваційне соціально-економічне мислення, бути компетентними у розв'язанні проблем корпоративного управління та глобального менеджменту, здатними на системному рівні розробляти стратегії розвитку підприємства, брати на себе відповідальність за реалізацію управлінських рішень.

У цьому контексті перед вищими навчальними закладами постає відповідальне завдання забезпечити високопрофесійну підготовку менеджерів зовнішньоекономічної діяльності, успішне вирішення якого залежить від оволодіння майбутніми фахівцями професійною плурілінгвальною компетентністю (ППК), адже менеджер зовнішньоекономічної діяльності повинен вільно спілкуватися з представниками інших держав у різних галузях їхньої майбутньої діяльності. Рівень володіння іноземними мовами спеціалістів економічного профілю значною мірою впливає на успішність інтеграції національної економіки зі світовою системою господарювання, підвищення конкурентоздатності вітчизняних підприємств і фахівців на міжнародних ринках, ефективне розв'язання економічно-фінансових завдань в умовах ринкової економіки, спроможність плідно взаємодіяти з колегами з-за кордону.

Це обумовлює те, що пріоритетним завданням вищої школи є поширення іншомовної професійної підготовки спеціалістів, зокрема й менеджерів ЗЕД. ХХІ сторіччя оголошено ЮНЕСКО епохою багатомовних особистостей і поліглотів. Позиція Ради Європи щодо питання розвитку мовного розмаїття знайшла широку підтримку в українській освіті, у зв'язку з чим багатомовність і полікультурність проголошено як один із пріоритетів національної освіти (Національна доктрина розвитку освіти 2012-2021 рр., державна Концепція професійної освіти, Закони України „Про освіту”, „Про вищу освіту” та „Про зовнішньоекономічну діяльність”).

Теоретичним підґрунтям розв'язання зазначеного стратегічного завдання є фундаментальні напрацювання в галузі професійної підготовки та змісту професійної освіти (А. Алексюк, С. Батишев, С. Гончаренко, І. Зязюн, Н. Ничкало, О. Новиков, М. Сметанський, О. Шестопалюк та ін.), зокрема

різних аспектів фахової підготовки майбутніх менеджерів (В. Авдєєв, Л. Балабанова, Н. Банько, О. Віханський, Л. Володарська-Зола, Д. Дзвінчук, О. Коробейщикова, Е. Коротков, О. Кузьмін, Т. Кудрявцева, О. Мельник, А. Поршнев, Р. Фатхутдінов, Є. Хриков, Л. Шилов, Г. Щокін та ін.; П. Вейлл (P. Vaill), М. Х. Мескон (M. H. Mescon), Д. Френсіс (D. Fransis), Ф. Хедоурі (F. Khedouri).

Компетентність професійної діяльності майбутніх менеджерів ЗЕД розглядається, як здатність вести конструктивний діалог із іноземними партнерами, володіння правилами мовленнєвого та ділового етикету, які усталилися в певній зарубіжній країні, користування іншомовними літературними джерелами, активне застосування зарубіжного досвіду фахівців економічної галузі, та характеризується лінгвістичною, когнітивною, комунікативною, прагматичною, інформативною, соціокультурною обізнаністю.

Наукове осмислення та обґрунтування теоретичних засад формування компетентного фахівця представлено в наукових розвідках В. Байденка, Н. Бібік, Е. Зеєра, І. Зимньої, О. Овчарук, О. Пометун, А. Хуторського та ін. Проблемі формування різних видів професійної компетентності присвячені наукові праці О. Вовк (комунікативно-когнітивна компетентність); І. Бім, М. Бірам, В. Бухбіндер, Н. Гез, Е. Зеєр, Р. Мільруд, Є. Пасов, В. Сафонова, М. Свейн, Д. Хаймс (іншомовна компетентність); Р. Гришкова, Н. Ігнатенко, В. Калінін, А. Петрова (іншомовна соціокультурна компетенція).

Теоретичні та методичні основи формування плюрилінгвальної компетентності фахівців переважно досліджено науковцями у політичному та суспільному аспектах плюрилінгвізму (Ж. К. Беакко (J. C. Beacco), С. Брайдбах (S. Breidbach), М. Каваллі (M. Cavalli), Д. Косте (D. Coste), А. Крижан (A. Crişan), П. Х. ван де Вен (P. H. van de Ven).

У дисертаційних роботах останніх років, у яких розкрито питання підготовки майбутніх менеджерів у ВНЗ, приділено увагу її окремим аспектам, зокрема формуванню основ професійного спілкування в майбутніх менеджерів організацій (О. Куліш) та діалогової комунікації (М. Дембровська); розвитку комунікативних (Ю. Панов, Л. Вихляєва) та творчих здібностей майбутніх бакалаврів-менеджерів (Г. Чередниченко).

Актуалізуються дослідження професійної підготовки майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності. Так, у дисертаційних працях розкрито проблему формування професійної культури менеджерів ЗЕД у фаховій підготовці (О. Остапенко); професійних якостей майбутніх менеджерів ЗЕД у процесі вивчення іноземних мов (Н. Замкова); правової компетентності майбутніх менеджерів ЗЕД у вищих аграрних навчальних закладах (О. Поліщук); іншомовної компетентності майбутніх менеджерів ЗЕД у процесі фахової підготовки (А. Петрова); готовності до професійного іншомовного спілкування у майбутніх менеджерів ЗЕД (Н. Логутіна) та ін.

Відзначаючи беззаперечну значущість здобутків теоретичних і практичних розвідок, зауважимо, що затребуваність професії менеджера зовнішньоекономічної діяльності в сучасній економічній сфері актуалізує проблему професійної підготовки майбутніх фахівців, зокрема такий її напрям, як формування їхньої професійної плюрилінгвальної компетентності, що на сьогодні практично не знайшло висвітлення в дисертаційних роботах.

Отже, теоретичного аналізу проблеми й узагальнення практики, дозволяє констатувати наявність *суперечностей* між потребою суспільства у фахівцях з менеджменту ЗЕД, які здатні успішно здійснювати професійну діяльність на міжнародному рівні, та недостатнім рівнем їхньої фахової плюрилінгвальної підготовки; необхідністю формування професійної плюрилінгвальної компетентності майбутніх менеджерів ЗЕД та низькою розробленістю теорії та методики її формування в навчально-виховному процесі; значним потенціалом інноваційних форм, методів і технологій для створення плюрилінгвального середовища у ВНЗ і переважним використанням традиційних педагогічних засобів.

Актуальність проблеми, її недостатня теоретична та практична розробленість і виявлені протиріччя зумовили вибір теми дисертаційної роботи: **„Формування професійної плюрилінгвальної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності у вищому технічному навчальному закладі”**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри міжнародних освітніх і ділових комунікацій ДВНЗ „Донецький національний технічний університет” „Впровадження принципів та підходів сучасної мовної освіти в процес професійної підготовки студентів немовних ВНЗ з метою розвитку їхніх комунікативних навичок і мовленнєвих компетенцій”. Тему затверджено у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 4 від 29.04.2014).

Об'єкт дослідження – процес професійної підготовки менеджерів зовнішньоекономічної діяльності у ВНЗ.

Предмет дослідження – модель формування професійної плюрилінгвальної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності в процесі фахової підготовки.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати модель формування професійної плюрилінгвальної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності та експериментально перевірити педагогічні умови її впровадження у процес фахової підготовки.

Гіпотеза дослідження. Процес формування плюрилінгвальної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності у ВНЗ набуде ефективності, якщо його реалізація передбачатиме теоретичну розробку

моделі, яка ґрунтується на сукупності методологічних *підходів* (системного, компетентнісного, діяльнісного, аксіологічного, культурологічного, середовищного), містить взаємопов'язані *компоненти* (цільовий, мотиваційно-ціннісний, змістовий, організаційно-діяльнісний, результативний) та буде впроваджена в процес фахової підготовки з урахуванням таких *педагогічних умов*: створення плюрилінгвального середовища з пріоритетним використанням інноваційних форм, методів і технологій навчання майбутніх менеджерів ЗЕД у процесі оволодіння фаховими дисциплінами; стимулювання мотиваційно-ціннісного компонента професійної плюрилінгвальної компетентності; забезпечення професійної спрямованості когнітивно-діяльнісного компонента плюрилінгвальної компетентності майбутніх менеджерів ЗЕД шляхом застосування автентичних початкових матеріалів лінгвопрофесійного характеру.

Відповідно до предмета, мети й гіпотези сформульовано такі **завдання дослідження**:

1. На основі аналізу наукової літератури схарактеризувати стан дослідженості проблеми формування професійної плюрилінгвальної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності у сучасній педагогічній теорії та практиці.

2. Розкрити сутність, структуру та особливості формування професійної плюрилінгвальної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності.

3. Теоретично обґрунтувати модель формування професійної плюрилінгвальної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності та визначити педагогічні умови її ефективної реалізації.

4. Діагностувати стан сформованості професійної плюрилінгвальної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності на основі розроблених критеріїв і показників.

5. Експериментально перевірити ефективність впровадження розробленої моделі формування професійної плюрилінгвальної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності з урахуванням визначених педагогічних умов.

Теоретико-методологічні засади дослідження становлять наукові ідеї філософії освіти (В. Андрющенко, Б. Гершунський, В. Кремень, Б. Коротяєв, В. Курило, С. Савченко); принципи взаємозв'язку та взаємозумовленості професійного та особистісного розвитку майбутніх фахівців (Б. Ананьєв, В. Безрукова, Н. Волкова, О. Кучерявий, В. Семиченко); фундаментальні положення системного (В. Афанасьєв, І. Блауберг, В. Садовський, Е. Юдин), діяльнісного (Л. Виготський, В. Давидов, О. М. Леонт'єв, С. Рубінштейн, Н. Талізїна, В. Шадріков), компетентнісного (В. Болотов, Е. Зеєр, І. Зимня, А. Маркова, О. Локшина, А. Хуторської), аксіологічного (Н. Асташова, І. Бех, М. Боришевський, Д. Леонт'єв), культурологічного (М. Бахтін, В. Біблер,

І. Відт, І. Ісаєв, Н. Крилова), середовищного (М. Боритко, Ю. Мануйлов, В. Ясвін) підходів; теоретико-методологічні засади професійної підготовки студентів у вищих технічних навчальних закладах (М. Згуровський, Ю. Зіньковський, О. Романовський); концептуальні засади з теорії мовленнєвої діяльності та спілкування (Л. Виготський, В. Гумбольдт, М. Жинкін, І. Зимня, О. О. Леонтєв, Л. Паламар, В. Скалкін); наукові положення щодо сутності феноменів мультикультуралізму та полікультурності (Дж. Бенкс, М. Гордон, З. Малькова, Н. Смельзер, Л. Супрунова); теоретичні та методичні засади навчання іноземних мов (І. Берман, В. Бухбіндер, Б. Коффі, Р. Джонсон, Г. Стоун, Е. Уотерс, Т. Хатчінсон, Х. Холік, В. Штраусс, Ф. Епперт), формування іншомовної компетентності майбутніх фахівців (І. Бім, Ю. Гавренко, Н. Гез, Е. Зеєр, Р. Мільруд, Дж. Равен, В. Сафонова, Д. Хаймс), мультилінгвального навчання (М. Барішніков, Н. Євдокимова, А. Жукова, Л. Малих); теоретичні засади моделювання (В. Докучаєва, В. Штофф); теорія й практика організації навчального процесу у ВНЗ на основі використання інноваційних форм, методів та технологій (В. Беспалько, А. Вербицький, Г. Селевко, С. Сисоєва).

Для досягнення мети та розв'язання поставлених завдань використано комплекс **методів дослідження**: *теоретичні* – аналіз та узагальнення концептуальних положень наукової літератури для розкриття ступеня розробленості проблеми дослідження, визначення її теоретико-методологічних засад та понятійно-категоріального апарату; систематизація теоретичних положень з метою розкриття сутності та структури професійної плюрилінгвальної компетентності менеджерів зовнішньоекономічної діяльності, а також педагогічних умов її формування у ВНЗ; моделювання для розробки моделі формування професійної плюрилінгвальної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності у навчально-виховному процесі вищого технічного навчального закладу; *емпіричні* – педагогічне спостереження, анкетування, тестування, бесіда з метою виявлення рівня сформованості професійної плюрилінгвальної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності; педагогічний експеримент для перевірки ефективності розробленої моделі формування професійної плюрилінгвальної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності шляхом реалізації визначених педагогічних умов; *методи математичної статистики* для визначення статистичної значущості отриманих результатів експерименту.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі ДВНЗ „Донецький національний технічний університет” (м. Покровськ), Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, Ужгородського національного університету, Черкаського національного університету імені Богдана

Хмельницького протягом 2012 – 2016 років. Усього в педагогічному експерименті на різних його етапах узяли участь 212 студентів і 18 викладачів.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що *вперше* розроблено модель формування професійної плюрилінгвальної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності та визначено педагогічні умови її ефективної реалізації у ВТНЗ, що спрямовані на створення плюрилінгвального середовища з пріоритетним використанням інноваційних форм, методів і технологій навчання майбутніх менеджерів ЗЕД у процесі оволодіння фаховими дисциплінами; стимулювання мотиваційно-ціннісного компонента професійної плюрилінгвальної компетентності; забезпечення професійної спрямованості когнітивно-діяльнісного компонента плюрилінгвальної компетентності майбутніх менеджерів ЗЕД шляхом застосування автентичних начальних матеріалів лінгвопрофесійного характеру; *удосконалено* процес фахової підготовки майбутніх менеджерів ЗЕД у ВТНЗ в умовах мультилінгвального навчання; *набули подальшого розвитку* наукові уявлення про зміст, форми та методи професійної підготовки майбутніх фахівців управлінської галузі; формування мовної особистості в сучасних соціокультурних умовах; сутність та структурні компоненти плюрилінгвальної компетентності фахівця в умовах глобалізації економічної сфери, використання компетентнісного, середовищного підходів у професійній підготовці менеджерів.

Практичне значення отриманих результатів полягає в їхній достатній готовності до впровадження в процес фахової підготовки майбутніх менеджерів ЗЕД у вищих технічних навчальних закладах: розроблено інформаційно-проблемні та квазіпрофесійні ситуації для контекстного залучення до змісту дисциплін фахової підготовки „Ділове спілкування”, „Практика ділового спілкування”, „Кроскультурний менеджмент”; комплекс контрастивних вправ з розвитку професійної плюрилінгвальної компетентності; методичні рекомендації для викладачів з використанням ресурсно-інформаційного забезпечення процесу формування професійної плюрилінгвальної компетентності майбутніх менеджерів ЗЕД; дібрано й адаптовано пакет діагностичних матеріалів для визначення рівня сформованості професійної плюрилінгвальної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності.

Результати й висновки дослідження можуть бути використані у процесі підготовки фахівців управлінського та економічного профілю, майбутніх менеджерів ЗЕД у вищих навчальних закладах різного рівня акредитації, для розробки навчально-методичного забезпечення дисциплін управлінського, мовленнєвого й економічного блоку, у самоосвітній діяльності студентів.

Основні результати **впроваджено** у навчально-виховний процес ДВНЗ „Донецький національний технічний університет” (м. Покровськ) (довідка №1-2/2025 від 24.12.2015), Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (довідка №15/86-28-185 від 28.10.2015),

Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (довідка №99/03 від 05.04.2016).

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження було оприлюднено під час науково-практичних конференцій різного рівня: *Міжнародних* – „Актуальні питання, проблеми та перспективи розвитку гуманітаристики у сучасному інформаційному просторі: національні та інтернаціональні аспекти” (Луганськ, 2013), „Pedagogika 2014. Osiągnięć, projektu, hipotez” (Варшава, Польща, 2014), „Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи” (Дрогобич, 2015); *Всеукраїнській* – „Компетентнісно орієнтований підхід до освіти” (Харків, 2014); *регіональній* – „Проблеми і шляхи вдосконалення науково-методичної та навчально-виховної роботи в ДонНТУ” (Донецьк, 2013). Результати дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри мовної підготовки ДВНЗ „Донецький національний технічний університет” (м. Покровськ).

Публікації. Основні положення та результати дослідження висвітлені в 13 одноосібних публікаціях, з них 6 у наукових фахових виданнях України та 2 у зарубіжних періодичних виданнях.

Структура дисертаційного дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку літератури (267 найменувань, з них 34 іноземною мовою) і 5 додатків на 43 сторінках. Робота містить 10 таблиць, 6 рисунків. Загальний обсяг дисертації становить 250 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано вибір та актуальність теми дисертаційної роботи; визначено об'єкт, предмет дослідження, сформульовано його мету, завдання та гіпотезу; викладено теоретико-методологічні засади дослідження, наукову новизну, теоретичне та практичне значення роботи; подано відомості про впровадження та апробацію основних положень дисертації.

У першому розділі **„Теоретичні засади формування професійної плюрилінгвальної компетенції майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності в процесі фахової підготовки”** схарактеризовано ступінь дослідженості проблеми в педагогічній теорії та практиці; розкрито сутність і структуру професійної плюрилінгвальної компетентності майбутніх менеджерів ЗЕД і особливості її формування у ВНЗ; розроблено модель формування професійної плюрилінгвальної компетентності зазначеної категорії фахівців та обґрунтовано педагогічні умови її ефективної реалізації.

За результатами теоретичного аналізу й узагальнення концептуальних положень наукової літератури встановлено, що проблема формування професійної плюрилінгвальної компетентності фахівців є недостатньо дослідженою. Так, науковці переважно приділяють увагу розробці методичних

аспектів викладання першої іноземної мови (П. Бех, С. Гапонова, С. Ніколаєва, Т. Олійник, Ю. Пассов, Л. Сажко, Н. Скляренко, Л. Смелякова та ін.); навчання другій іноземній мові (І. Бім, М. Баришніков, А. Щепилов та ін.); мультилінгвального навчання (А. Жукова, Л. Малих та ін.). Встановлено, що навчання студентів другій іноземній мові характеризується надмірною мінімізацією предметного (професійно зорієнтованого) змісту, що призводить до формування рівня іншомовної комунікативної компетентності достатнього лише для подальшого опанування мовою на основі ретельно відібраного та адаптованого мовного і мовленнєвого матеріалу.

Щодо розв'язання проблеми формування плюрилінгвальної компетентності студентів вишів з'ясовано, що предметом наукових досліджень учених переважно є дослідження причин, що зумовлюють труднощі, типові помилки (інтерференція) у вивченні іноземної мови (або другої іноземної мови) на базі першої/ рідної мови (Т. Лопарева, З. Девицька, Т. Чеваніна, О. Зубарев); загальних проблем формування білінгвізму/ плюрилінгвізму фахівців у вищій школі (О. Єгошина, Н. Євдокимова, М. Мельникова, Ю. Семенова); психологічних особливостей формування білінгвізму/ плюрилінгвізму у майбутніх перекладачів (Т. Пастрик).

Вивчення навчальних планів підготовки бакалаврів з менеджменту ЗЕД у контексті проблеми розвитку ППК у вищих навчальних закладах України засвідчило, що зміст професійно-зорієнтованої мовної підготовки репрезентовано у двох нормативних дисциплінах, що входять до циклу соціально-гуманітарної підготовки, а також забезпечується оволодінням навчальними дисциплінами варіативної частини, яка є специфічною для кожного конкретного ВНЗ. При цьому слід зазначити, що зміст професійно-зорієнтованої мовної підготовки майбутніх менеджерів ЗЕД у вищих технічних навчальних закладах характеризується нерівномірним розподілом і обмеженими часовими вимірами вивчення тієї чи іншої мови, що актуалізує проблему формування ППК майбутніх менеджерів ЗЕД саме у непрофільних технічних ВНЗ, які здійснюють підготовку фахівців економіко-управлінської сфери.

Успішність професійної мовної підготовки студентів-менеджерів ЗЕД суттєво залежить від реалізації міждисциплінарних зв'язків дисциплін мовної підготовки з дисциплінами соціально-гуманітарного блоку та з предметами циклу професійної та практичної підготовки. Разом з тим, результати аналізу навчальних програм зазначених дисциплін засвідчить, що їхні цілі й основні завдання спрямовані на опанування кожною мовою окремо, а не на інтегроване вивчення мовних явищ і розвиток специфічних механізмів „перемикання” з однієї мови на іншу. Змістові модулі є недостатньо скоординованими, що призводить до неузгодженого вивчення лексичних тем різними мовами. Щодо інтеграції з фаховими дисциплінами, зазначимо, що мовні дисципліни певною мірою мають міжпредметні зв'язки з дисциплінами циклу професійної та

практичної підготовки, але вона, як правило, має обмежений, локальний характер і не сприяє формуванню цілісної мовної особистості фахівця ЗЕД та розвитку в неї професійної плюрилінгвальної компетентності, що є нагальною вимогою сьогодення.

За результатами теоретичного аналізу (М. Барішніков, Н. Євдокимова, Л. Малих та ін.) виявлено специфіку процесу формування ППК, що визначається *принципами організації плюрилінгвального навчання*, серед яких провідними є такі: опора на лінгвістичний і навчальний досвід, тобто урахування всіх мовних і навчальних компетенцій студентів, набутих під час оволодіння рідною мовою й першою іноземною мовою; інтеграція змісту навчання декільком мовам, що сприяє реалізації взаємозв'язку суміжних мовних дисциплін, у результаті чого створюється цілісність, зумовлена комплементарним взаємодоповненням знань з різних мов; професійна спрямованість, сутність якої полягає в орієнтації цілей, змісту, методів і форм організації процесу формування ППК на майбутню професію студентів; комунікативність, що передбачає активне залучення студентів у ситуації міжособистісної взаємодії, широке використання групових форм роботи, творчих завдань, проблемних ситуацій; полікультурність, яка сприяє інтеграції освітнього процесу в світову культуру з урахуванням особливостей культур різних країн через міжкультурну комунікацію.

На основі аналізу наукової літератури з проблем кореляції іншомовної (Ю. Єгошина, А. Петрова та ін.), комунікативної та професійної компетентності фахівця (Р. Гришкова, Г. Копил та ін.), програмних документів Ради Європи з питань плюрилінгвальної компетентності визначено *поняття професійної плюрилінгвальної компетентності майбутніх менеджерів ЗЕД як універсальної ціннісно-сміслової професійно-особистісної якості*, яка інтегрує лінгвістичні та професійні знання і вміння та характеризує готовність фахівця до полікультурної комунікації в сфері ЗЕД на творчому соціально значущому рівні та здатність ефективно використовувати можливості всіх мов власного репертуару та невербальні засоби для розв'язання професійних завдань.

З урахуванням викладених теоретичних положень визначено структурні *компоненти професійної плюрилінгвальної компетентності майбутніх менеджерів ЗЕД*, що функціонально взаємопов'язані та віддзеркалюють динамічну комбінацію знань, вмінь та цінностей, які визначають здатність фахівця ефективно розв'язувати професійні завдання: *мотиваційно-ціннісний* – передбачає наявність інтересу до професійної плюрилінгвальної підготовки, усвідомлення її значення; *умотивованість до активності полікультурної комунікації в процесі зовнішньоекономічної діяльності*; *ціннісне ставлення до оволодіння мовами та позитивне ставлення до пізнання іншої культури, здійснення професійної діяльності*; *когнітивно-діяльнісний* – представлений лінгвістичною, лінгвопрофесійною, полікультурною, рецептивною,

інтерактивною та медіативною компетентностями; *рефлексивний* – забезпечує особистісне переосмислення наявного рівня розвитку компетенцій; аналіз і спрямування власних навчальних зусиль на оволодіння ППК; управління психологічним та емоційним станом у процесі розв'язання професійних ситуацій ЗЕД.

Розробка моделі формування професійної плюрилінгвальної компетентності майбутніх менеджерів ЗЕД у технічному ВНЗ передбачала врахування теоретичних положень щодо формування професійної плюрилінгвальної компетентності, сучасного стану мовної підготовки менеджерів ЗЕД, специфіки професійної діяльності менеджерів ЗЕД, психологічних особливостей студентського віку, сукупності соціокультурних факторів.

Методологічним підґрунтям розробки зазначеної моделі визначено такі підходи: *системний*, який дозволяє розглядати процес формування ППК як педагогічну систему, що забезпечує взаємодію всіх структурних компонентів; *аксіологічний*, згідно з яким формування ППК представлено як процес формування системи цінностей майбутнього фахівця, що виявляється у позитивному ставленні студентів і усвідомленні ними значущості ППК у процесі професійно-особистісного саморозвитку та самовдосконалення; *компетентнісний*, спрямований на забезпечення змісту та структури ППК як інтегративної якості особистості менеджера ЗЕД, яку він набуває в процесі професійної підготовки у ВНЗ; *діяльнісний*, згідно з яким процес формування ППК відбувається шляхом організації активної навчально-пізнавальної, квазіпрофесійної, навчально-професійної діяльності самого студента; *середовищний* забезпечує вивчення мовних і фахових дисциплін з урахуванням соціокультурного контексту; *культурологічний підхід* передбачає пріоритетність розвитку особистості майбутніх фахівців з високим рівнем професійної культури, здатністю до міжособистісного та міжкультурного спілкування.

Модель формування ППК студентів-менеджерів ЗЕД у вищому технічному навчальному закладі складається з сукупності компонентів, які є взаємопов'язаними, взаємозумовленими та відтворюють інформацію про процес її формування. Так, *мотиваційно-ціннісний* компонент характеризує внутрішні передумови оволодіння студентами ППК: систему цінностей, установок і позитивного ставлення до опанування різними мовами як засобом пізнавальної та професійної діяльності, розв'язання професійних завдань і ситуацій; потребу самовираження та самоствердження в процесі міжкультурної взаємодії професійної спрямованості.

Змістовий компонент передбачає формування та розвиток низки компетентностей, які входять до складу ППК менеджерів ЗЕД (лінгвістичної, лінгвопрофесійної, полікультурної, рецептивної, інтерактивної, медіативної), що відбувається за рахунок актуалізації знань і способів діяльності лінгвопрофесійного характеру, опанування досвідом організації мовленнєвої

взаємодії на міжособистісному, міжмовному та міжкультурному рівнях, а також медіативних і рецептивних дій у професійному контексті. Основними вимогами до змісту формування ППК є полікультурність, змістова та лінгвістична автентичність матеріалу, професійна та комунікативна спрямованість, зорієнтованість на рецепцію, медіацію й інтеракцію.

Організаційно-діяльнісний компонент моделі формування ППК менеджерів ЗЕД містить систему форм, методів, засобів та інноваційних технологій, які сприяють ефективній організації освітнього процесу, мають комунікативну та особистісно зорієнтовану спрямованість, забезпечують формування пізнавальної активності студентів, мотивують до професійного саморозвитку. До таких належать *методи* контрастивних вправ, актуалізації лінгвістичного досвіду, білінгвального зіставлення; інтерактивні методи (навчально-рольова, ділова гра та ін.), професійне портфоліо; різноманітні *форми* навчання: аудиторні заняття із застосуванням фронтальних, групових і парних форм роботи та позааудиторна самостійна індивідуальна робота, а також *засоби* навчання: автентичні фахові статті, аудіо- і відеоматеріали; інформаційно-комунікаційні та аудіовізуальні засоби (Інтернет-ресурси) тощо.

Результативний компонент розробленої моделі є віддзеркаленням мети, визначає сформованість ППК студентів-менеджерів ЗЕД та охоплює критерії і рівні її сформованості.

За результатами теоретичного аналізу визначено *педагогічні умови*, реалізація яких сприятиме забезпеченню ефективності процесу формування ППК майбутніх менеджерів ЗЕД, репрезентованого у розробленій моделі: створення плюрилінгвального середовища з пріоритетним використанням інноваційних форм, методів і технологій навчання майбутніх менеджерів ЗЕД у процесі оволодіння фаховими дисциплінами; стимулювання мотиваційно-ціннісного компонента професійної плюрилінгвальної компетентності; забезпечення професійної спрямованості когнітивно-діяльнісного компонента плюрилінгвальної компетентності майбутніх менеджерів ЗЕД шляхом застосування автентичних початкових матеріалів лінгвопрофесійного характеру.

З урахуванням теоретичних положень визначено критерії та відповідні показники сформованості в майбутніх менеджерів ЗЕД професійної плюрилінгвальної компетентності: *мотиваційно-ціннісний* (наявність потреби у формуванні ППК; сформованість професійних ціннісних орієнтацій; наявність мотивів професійної діяльності); *когнітивно-діяльнісний* (лінгвістичні та лінгвопрофесійні знання; готовність до роботи в полікультурному середовищі; рецептивна, медіативна, інтерактивна компетентності); *рефлексивно-особистісний* (здатність до рефлексії; сукупність професійних якостей). Відповідно до ступеня розвитку показників визначено *рівні* сформованості ППК майбутніх менеджерів ЗЕД: *високий, середній, низький*.

У другому розділі „**Експериментальна перевірка ефективності процесу формування професійної плюрилінгвальної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності**” описано експериментальну роботу з реалізації моделі формування ППК з урахуванням визначених педагогічних умов, досліджено динаміку рівнів сформованості ППК, узагальнено результати дослідно-експериментальної роботи.

Застосування на констатувальному етапі дослідження комплексу діагностичних методик (вивчення мотивації професійної діяльності К. Замфір у модифікації А. Реана; ціннісних орієнтацій М. Рокича; готовності працювати в умовах іншої культури С. Мясоедова; комунікативної толерантності В. Бойка та ін.) дозволило зробити висновок про перевагу низького та середнього рівнів сформованості плюрилінгвальної компетентності майбутніх менеджерів ЗЕД. З'ясовано, що високий рівень ППК було діагностовано у 24% студентів ЕГ та 23,17% КГ; відповідно середній рівень – у 38,2% і 37,77%; низький рівень – у 37,8% і 39,06%, що, на думку як викладачів вишів, так і самих студентів, не відповідає сучасним вимогам професійної діяльності менеджерів ЗЕД.

У перебігу формувального експерименту здійснено практичне впровадження розробленої моделі з урахуванням визначених педагогічних умов. Реалізація *першої педагогічної умови* – створення плюрилінгвального середовища з пріоритетним використанням інноваційних форм, методів та технологій навчання майбутніх менеджерів ЗЕД у процесі оволодіння фаховими дисциплінами – передбачала оволодіння студентами-менеджерами ЗЕД іноземними мовами як навчальним предметом, так і як засобом вивчення фахових дисциплін. Залучення до культури іншомовних країн відбувалося в межах курсів „Іноземна мова”, „Ділова іноземна мова”, „Ділове спілкування”, „Практика спілкування”, „Кроскультурний менеджмент” та ін.

Упровадженню першої умови сприяло широке використання інноваційних форм, методів та технологій, зокрема *навчально-рольових ігор*, які дали змогу репрезентувати освітній процес формування ППК студентів у вигляді квазіпрофесійної діяльності, зокрема професійно зорієнтованих ситуацій зі сфери ділових комунікацій, спрямованих на розвиток у майбутніх менеджерів ЗЕД умінь розв'язувати типові завдання та нестандартні професійні ситуації. Цілі навчально-рольової гри як засобу фахової підготовки полягали в ознайомленні студентів із проблемними/конфліктними ситуаціями в професійній економіко-управлінській діяльності та спрямовувалися на розвиток здатності розуміти сутність професійних проблем і знаходити способи їхнього конструктивного розв'язання. У ході навчально-рольової гри студенти виявляли такі особистісно-професійні якості, як організованість, ініціативність, гнучкість, ерудованість, самостійність, уміння переконувати та залагоджувати суперечки, уміння формувати та доносити до партнерів основні професійні ідеї, здатність чітко та лаконічно аргументувати власну позицію.

Як провідний засіб використовувався *комплекс контрастивних вправ*, головною особливістю яких є багатомовність і орієнтація на рецепцію, медіацію й інтеракцію, а відповідне їхнє змістове наповнення забезпечувало посилення професійної спрямованості процесу формування ППК. Результатом виконання таких вправ стало засвоєння студентами лексичного матеріалу, відпрацювання власного репертуару іноземними мовами в рецептивних, інтерактивних і медіативних видах мовленнєвої діяльності під час аудиторної роботи й у процесі самостійного створення професійного плюрилінгвального портфоліо. Виконання вправ на розуміння іншомовного письмового або усного тексту, спілкування декількома мовами в рамках обмеженої у часі комунікативної ситуації професійної спрямованості забезпечувало розширення номенклатури плюрилінгвальних навичок і заглиблення студентів у плюрилінгвальне освітньо-розвивальне середовище, що має професійний контекст.

Впровадження *другої педагогічної умови* – стимулювання мотиваційно-ціннісного компонента професійної плюрилінгвальної компетентності – передбачало актуалізацію та розвиток мотиваційно-ціннісної сфери майбутніх менеджерів ЗЕД, що досягалося шляхом оновлення та збагачення змісту дисциплін професійно спрямованим навчальним матеріалом; впровадження різноманітних видів роботи (індивідуальної, парної, групової); реалізацією творчого підходу до організації навчально-пізнавальної, квазіпрофесійної та навчально-професійної діяльності майбутніх менеджерів ЗЕД в умовах освітнього процесу вищих технічних навчальних закладів.

У ході реалізації розробленої моделі передбачалося дотримання *третьої педагогічної умови* щодо забезпечення професійної спрямованості когнітивно-діяльнісного компонента плюрилінгвальної компетентності майбутніх менеджерів ЗЕД шляхом застосування автентичних початкових матеріалів лінгвопрофесійного характеру. Під час аудиторних занять студенти виконували спеціальний комплекс завдань, об'єднаних певним видом мовленнєвої діяльності (рецептивна, медіативна, інтерактивна) і тематикою (компанія: структура та процеси; виробництво й послуги; маркетинг; купівля та продаж; контракти та угоди; фінанси; етика бізнесу тощо). Таке змістове наповнення вправ стимулювало інтерес студентів до майбутньої професійної діяльності та сприяло підсиленню професійної спрямованості когнітивно-діяльнісного компонента ППК. Комунікативний та інтерактивний характер форм, методів та інноваційних технологій дозволив студентам на практиці застосовувати вміння та навички, набуті під час оволодіння кожною з іноземних мов.

Експериментально доведено доцільність такого засобу реалізації моделі формування ППК майбутніх менеджерів ЗЕД як багатомовного практикуму „Комплекс вправ з розвитку професійної плюрилінгвальної компетентності” і підготовка студентами наскрізного міждисциплінарного „Професійного плюрилінгвального портфоліо”. Поєднання таких видів діяльності стало ефек-

тивним інструментом для створення плюрилінгвального середовища з метою формування ППК, адаптації студентів до відкритої, вільної комунікації іноземними мовами, стимулювання та вмотивованості до розвитку професійного мовного репертуару, усвідомлення цінності майбутньої професійної діяльності, розвитку інтересу, рефлексії, професійного й особистісного потенціалу.

На контрольному етапі експериментальної роботи узагальнення результатів дослідження засвідчило, що в ЕГ студентів-менеджерів ЗЕД відбулись суттєві позитивні зміни у сформованості ППК. Порівняльний аналіз дозволив зробити висновок, що кількість студентів з високим рівнем сформованості в ЕГ зросла на 12,22%, в той час як у КГ їхня кількість збільшилася лише на 4,29%. Кількість студентів ЕГ з середнім рівнем сформованості ППК збільшилась на 9,56%, а в КГ – на 3,28%. Також було виявлено зменшення кількості студентів ЕГ з низьким рівнем ППК на 19,77%, тоді як в КГ кількість таких студентів зменшилась лише на 7,58%. Отже, результати контрольного зрізу показали позитивну динаміку в рівнях сформованості ППК в ЕГ, що підтверджується статистичними методами. У КГ статистично значущих змін не відбулося.

Узагальнення результатів проведеного дослідження дали змогу сформулювати такі **висновки**:

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та практичне розв'язання наукової проблеми формування професійної плюрилінгвальної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності у вищому технічному навчальному закладі, що виявилось в обґрунтуванні моделі формування професійної плюрилінгвальної компетентності зазначеної категорії майбутніх фахівців та визначенні педагогічних умов її ефективної реалізації у ВТНЗ.

1. За результатами аналізу наукової літератури виявлено міждисциплінарний характер проблеми формування професійної плюрилінгвальної компетентності майбутніх менеджерів ЗЕД, а також встановлено, що зазначена проблема пов'язана з питанням розвитку білінгвізму та була започаткована в галузі лінгвістики, психології, методики навчання іноземним мовам і лише останнім часом набула актуальності в сфері педагогіки та професійної освіти.

З'ясовано, що в процесі становлення висококваліфікованого фахівця-менеджера зовнішньоекономічної діяльності недостатня увага приділяється формуванню професійної плюрилінгвальної компетентності. Зокрема, зміст професійно-зорієнтованої мовної підготовки характеризується нерівномірним розподілом і обмеженими часовими вимірами вивчення тієї чи іншої мови; змістові модулі є недостатньо скоординованими, що призводить до неузгодженого вивчення лексичних тем різними мовами; міжпредметні зв'язки з дисциплінами циклу професійної та практичної підготовки мають обмежений,

локальний характер, що не сприяє формуванню цілісної мовної особистості фахівця ЗЕД.

2. Спираючись на аналіз понятійного тезаурусу компетентнісного підходу, з'ясовано сутність поняття професійна плюрилінгвальна компетентність як універсальної ціннісно-сислової професійно-особистісної якості, яка інтегрує лінгвістичні та професійні знання та вміння й характеризує готовність фахівця до полікультурної комунікації в сфері ЗЕД на творчому соціально значущому рівні, здатного ефективно використовувати можливості всіх мов власного репертуару та невербальні засоби для розв'язання професійних завдань. ППК є цілісним утворенням і її слід розглядати у зв'язку з розвитком особистості майбутнього фахівця з менеджменту ЗЕД, його здатності та готовності брати участь у професійному міжкультурному спілкуванні. Саме сформованість у майбутніх менеджерів ЗЕД професійної плюрилінгвальної компетентності підвищує їхню конкурентоспроможність у сучасному світі в умовах інтеграції та сприяє особистісному й професійному зростанню фахівців.

З урахуванням теоретичних засад дослідження визначено структуру професійної плюрилінгвальної компетентності, яка містить мотиваційно-ціннісний, когнітивно-діяльнісний, рефлексивний компоненти, зміст яких віддзеркалює специфіку професійної діяльності менеджерів ЗЕД.

3. Теоретично обґрунтовано модель формування професійної плюрилінгвальної компетентності майбутніх менеджерів ЗЕД, яка спирається на методологічні підходи системного, компетентнісного, діяльнісного, аксіологічного, середовищного та культурологічного підходів і передбачає врахування принципів організації плюрилінгвального навчання (опера на лінгвістичний і навчальний досвід, інтеграція змісту навчання декільком мовам, професійна спрямованість, комунікативність, полікультурність). Розроблена модель містить цільовий, мотиваційно-ціннісний, змістовий, організаційно-діяльнісний і результативний компоненти, які є взаємопов'язаними, взаємозумовленими та відтворюють цілісний процес її формування.

4. Послугуючись визначеними критеріями та показниками сформованості ППК майбутніх менеджерів ЗЕД (мотиваційно-ціннісний: наявність потреби у формуванні ППК; сформованість професійних ціннісних орієнтацій; наявність мотивів професійної діяльності; когнітивно-діяльнісний: лінгвістичні й лінгвопрофесійні знання; готовність до роботи в полікультурному середовищі; рецептивна, медіативна, інтерактивна компетентності; рефлексивно-особистісний: здатність до рефлексії, сукупність професійних якостей) на констатувальному етапі педагогічного експерименту встановлено, що переважна більшість студентів мають недостатній рівень сформованості професійної плюрилінгвальної компетентності.

5. Доведено ефективність розробленої моделі формування професійної плюрилінгвальної компетентності майбутніх менеджерів ЗЕД з урахуванням

виявлених педагогічних умов: створення плюрилінгвального середовища з пріоритетним використанням інноваційних форм, методів та технологій навчання майбутніх менеджерів ЗЕД у процесі оволодіння фаховими дисциплінами; стимулювання мотиваційно-ціннісного компонента професійної плюрилінгвальної компетентності; забезпечення професійної спрямованості когнітивно-діяльнісного компонента плюрилінгвальної компетентності майбутніх менеджерів ЗЕД шляхом застосування автентичних початкових матеріалів лінгвопрофесійного характеру.

6. Реалізація педагогічних умов забезпечила оволодіння студентами-менеджерами іноземними мовами як навчальним предметом, так і як засобом вивчення фахових дисциплін у межах курсів „Іноземна мова”, „Ділова іноземна мова”, „Ділове спілкування”, „Практика спілкування”, „Кроскультурний менеджмент” та ін. шляхом широкого використання інноваційних форм, методів і технологій (навчально-рольових ігор; комплексу контрастивних вправ; індивідуальних, парних, групових форм організації навчально-пізнавальної, квазіпрофесійної та навчально-професійної діяльності), автентичних початкових матеріалів лінгвопрофесійного характеру (завдань, об'єднаних певним видом мовленнєвої діяльності (рецептивна, медіативна, інтерактивна) і тематикою (компанія: структура та процеси; виробництво та послуги; маркетинг; купівля та продаж; контракти й угоди; фінанси; етика бізнесу тощо).

Це дало змогу репрезентувати процес формування ППК студентів у ВНЗ у вигляді професійно зорієнтованих ситуацій, спрямованих на розвиток у майбутніх менеджерів ЗЕД умінь розв'язувати типові та нестандартні професійні завдання, оволодіння здатністю розуміти сутність професійних проблем і знаходити способи їхнього конструктивного розв'язання, формування особистісно-професійних якості, що забезпечують ефективність ЗЕД; створення умов для засвоєння лексичного матеріалу, відпрацювання власного репертуару іноземними мовами в рецептивних, інтерактивних і медіативних видах мовленнєвої діяльності, розширення номенклатури плюрилінгвальних навичок та заглиблення студентів в плюрилінгвальне освітньо-розвивальне середовище, що має професійний контекст.

7. Розроблено і впроваджено науково-методичні матеріали: „Комплекс вправ з розвитку професійної плюрилінгвальної компетентності”, міждисциплінарний „Професійний плюрилінгвальний портфоліо”, методичні рекомендації для викладачів щодо формування професійної плюрилінгвальної компетентності студентів-менеджерів ЗЕД, за допомогою яких забезпечувався процес формування професійної плюрилінгвальної компетентності студентів-менеджерів ЗЕД під час аудиторної та самостійної роботи.

8. Кількісні та якісні показники контрольного зрізу на кінець експерименту, їхній статистичний аналіз підтверджують ефективність розробленої моделі та впровадження її з дотриманням визначених педагогічних

умов. Це дозволило зробити висновок, що реалізація розробленої моделі сприяє підвищенню рівня сформованості професійної плюрилінгвальної компетентності майбутніх менеджерів ЗЕД.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів зазначеної проблеми. Серед перспективних напрямів можна зазначити такі: розвиток ППК майбутніх фахівців засобами мультимедійних технологій; визначення можливостей дистанційного навчання; обґрунтування організаційно-дидактичних умов розвитку професійної плюрилінгвальної компетентності майбутніх фахівців.

Основні положення дисертаційного дослідження викладено в публікаціях:

1. **Піскурська Г. В.** Плуринлінгвізм як фактор модернізації професійної підготовки у ВТНЗ / Г. В. Піскурська // Наукові праці ДонНТУ. Серія: „Педагогіка, психологія і соціологія”. – Донецьк : ДонНТУ, 2013. – № 1 (13). – С. 163 – 167.

2. **Піскурська Г. В.** Плуринлінгвальний компонент у структурі професійної компетентності менеджерів зовнішньоекономічної діяльності [Електронний ресурс] / Г. В. Піскурська // Електронне наукове фахове видання „Науковий вісник Донбасу”. – № 2 (26), 2014. – Режим доступу : <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN26/5.pdf>

3. **Піскурська Г. В.** Структура професійної плуринлінгвальної компетенції менеджерів зовнішньоекономічної діяльності / Г. В. Піскурська // Наукові праці ДонНТУ. Серія: „Педагогіка, психологія і соціологія”. – Донецьк : ДонНТУ, 2014. – № 1 (15). – С. 113 – 117.

4. **Піскурська Г. В.** Модель сучасного менеджера зовнішньоекономічної діяльності / Г. В. Піскурська // Наук. запис. Бердян. держ. пед. ун-ту. Педагогічні науки : зб. наук. – Бердянськ : БДПУ, 2014. – Вип. 3. – С. 243 – 248.

5. **Піскурська Г. В.** Модель формування професійної плуринлінгвальної компетентності менеджерів зовнішньоекономічної діяльності / Г. В. Піскурська // Наукові праці ДонНТУ. Серія: „Педагогіка, психологія і соціологія”. – Красноармійськ : ДонНТУ, – 2015. – №1(16). – С. 151 – 158.

6. **Піскурська Г. В.** Комплекс вправ з розвитку професійної плуринлінгвальної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності / Г. В. Піскурська // Зб. наук. пр. Уман. держ. пед. ун-ту імені Павла Тичини. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2015. – Вип. 2. – С. 328 – 335.

7. **Піскурська Г. В.** Педагогічні умови формування професійної плуринлінгвальної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності / Г. В. Піскурська // Науковий журнал „Науковий огляд” – Київ, 2015. – № 3 (13). – С. 99 – 108.

8. **Piskurska G.** Peculiarities of Professional Plurilingual Competence of Future International Business Activities Managers / Ganna Piskurska // The New Educational

Review. – Vol. 39. – № 1. – Toruń : Wydawnictwo Adam Marszałek, 2015. – P. 119 – 129.

9. **Піскурська Г. В.** Основні принципи мовної освіти в Україні / Г. В. Піскурська, В. В. Сініцина // Проблеми і шляхи вдосконалення науково-методичної та навчально-виховної роботи в ДонНТУ : матеріали V наук.-метод. конф. (20.02.2013, м. Донецьк). – Донецьк : ДонНТУ, 2013. – Режим доступу: <http://ea.dgtu.donetsk.ua:8080/bitstream/123456789/22094/1/12ОСНОВНІ%20ПРИНЦИПИ%20МОВНОЇ%20ОСВІТИ%20В%20УКРАЇНІ.pdf>

10. **Піскурська Г. В.** Plurilingual Education in Higher Technical Educational Establishments / Г. В. Піскурська // Актуальні питання, проблеми та перспективи розвитку гуманітаристики у сучасному інформаційному просторі: національні та інтернаціональні аспекти : зб. наукових праць / за заг. ред. М. А. Журби. – Луганськ : вид-во СНУ ім. В. Даля, 2013. – Ч. III. – С. 157 – 160.

11. **Піскурська Г. В.** Визначення поняття професійної плюрилінг-вальної компетентності майбутнього фахівця / Г. В. Піскурська // Компетентнісно-орієнтований підхід до освіти: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (4 грудня 2014 р. М. Харків). – Харків : ФОП Шейніна О.В., 2014. – С. 174 – 176.

12. **Піскурская А. В.** Характеристика языкового репертуара будущих менеджеров внешнеэкономической деятельности в контексте плюрилингвального образования / А. В. Пискурская // Pedagogika 2014. Osiągnięć, projektu, hipotezę : Zbiór raportów naukowych (29 – 30.12.2014, Warszawa). – Warszawa : Wydawca: Sp. z o.o. „Diamond trading tour”, 2014. – 152 str. – Str. 128 – 131.

13. **Піскурська Г. В.** Створення плюрилінгвального освітнього середовища у вищому технічному навчальному закладі / Г. В. Піскурська // Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи : тези III Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених (26-27 берез. 2015 р., м. Дрогобич) / [редактори-упорядники: В. Ільницький, А. Душний, І. Зимомря]. – Дрогобич : Посвіт, 2015. – С. 55 – 56.

Піскурська Г. В. Формування професійної плюрилінгвальної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності у вищому технічному навчальному закладі. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”. – Старобільськ, 2016.

У роботі розкрито теоретико-методологічні засади формування професійної плюрилінгвальної компетентності студентів-менеджерів зовнішньоекономічної діяльності, схарактеризовано сутність і структуру цього поняття. Здійснено діагностику рівнів сформованості професійної плюрилінгвальної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності на основі визначених критеріїв і показників. Розроблено модель формування у майбутніх

менеджерів зовнішньоекономічної діяльності професійної плюрилінгвальної компетентності та впроваджено її в процес фахової підготовки з урахуванням педагогічних умов: створення плюрилінгвального середовища з пріоритетним використанням комплексу контрастивних вправ; стимулювання мотиваційно-ціннісного компонента; забезпечення професійної спрямованості когнітивно-діяльнісного компонента плюрилінгвальної компетентності шляхом застосування автентичних початкових матеріалів лінгвопрофесійного характеру.

Ключові слова: вищі технічні навчальні заклади, майбутні менеджери зовнішньоекономічної діяльності, професійна плюрилінгвальна компетентність, модель формування професійної плюрилінгвальної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності, педагогічні умови, контрастивні вправи, автентичні початкові матеріали.

Пискуркая А. В. Формирование профессиональной плюрилингвальной компетентности будущих менеджеров внешнеэкономической деятельности в высшем техническом учебном заведении. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – ГУ „Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко”. – Старобельск, 2016.

В работе обоснована сущность понятия „профессиональной плюрилингвальной компетентности” как универсального ценностно-смыслового профессионально-личностного качества, которое интегрирует лингвистические и профессиональные знания и умения и характеризует готовность специалиста к участию в поликультурной коммуникации в сфере внешнеэкономической деятельности на творческом социально значимом уровне, способного эффективно использовать возможности всех языков своего репертуара и невербальных средств. Выделены и охарактеризованы такие её компоненты: мотивационно-ценностный, когнитивно-деятельностный и рефлексивный.

Определены критерии и соответствующие им показатели наличия и степени сформированности у будущих менеджеров внешнеэкономической деятельности профессиональной плюрилингвальной компетентности. Экспериментальное исследование позволило установить уровни сформированности компетентности: высокий, средний, низкий. Теоретически обоснована и экспериментально проверена модель формирования профессиональной плюрилингвальной компетентности будущих менеджеров внешнеэкономической деятельности. Теоретической основой модели формирования у будущих менеджеров внешнеэкономической деятельности профессиональной плюрилингвальной компетентности определены системный, компетентностный, деятельностный, аксиологический, культурологический подходы. Обоснованы

педагогические условия эффективной реализации модели формирования исследуемой компетентности: создание плюрилингвального пространства с приоритетным использованием инновационных методов обучения; стимулирование мотивационно-ценностного компонента данной компетентности; усиление профессиональной направленности когнитивно-деятельностного компонента компетентности.

Разработано методическое обеспечение процесса формирования профессиональной плюрилингвальной компетентности студентов: „Комплекс упражнений по развитию профессиональной плюрилингвальной компетентности”, „Методические рекомендации для преподавателей по формированию профессиональной плюрилингвальной компетентности студентов-менеджеров внешнеэкономической деятельности”.

Ключевые слова: высшие технические учебные заведения, будущие менеджеры внешнеэкономической деятельности, профессиональная плюрилингвальная компетентность, модель формирования профессиональной плюрилингвальной компетентности будущих менеджеров внешнеэкономической деятельности, педагогические условия, контрастные упражнения, аутентичные учебные материалы.

Piskurska G. V. Formation of Professional Plurilingual Competence of future International Business Activity Managers in Higher Technical Educational Establishment. - Manuscript.

Dissertation for Candidate of Pedagogical Sciences in speciality 13.00.04. – Theory and Methodology of Professional Education. – State institution “Luhansk Taras Shevchenko National University”. – Starobilsk, 2016.

The thesis focuses on the theoretical and methodological basis of formation of professional plurilingual competence of future International Business Activity managers. The essence and structure of the phenomenon have been characterized. The diagnostics of the levels of formation of professional plurilingual competence of future International Business Activity managers has been carried out on the basis of the criteria and indices that have been defined. The model of formation of professional plurilingual competence of future International Business Activity managers has been designed and implemented in the process of professional training on the basis of the following pedagogical conditions: creating the plurilingual environment giving priority to the set of contrastive exercises; stimulating motivational and axiological component; providing professional orientation for cognitive and action component of plurilingual competence of future managers by means of authentic teaching materials of linguoprofessional character.

Key words: higher technical educational establishments, future International Business Activity managers, professional plurilingual competence, model of formation of professional plurilingual competence of future International Business Activity managers, pedagogical conditions, contrastive exercises, authentic teaching materials.